herpy

FIRFISLER

Balkan Emerald Lizard

Lacerta trilineata

Lacerta trilineata er en av Europas største øgler: et kraftig, dagaktivt og grønt dyr fra de varme krattene og klippeskråningene på Balkan og i Hellas. Arten blir 40-60 cm, og halen utgjør omtrent to tredjedeler. Den lever av store insekter og litt frukt, trenger sol, UVB og et stort terrarium og må ha en kjølig vinterdvale.

Familie: Lacertidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**40-60 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**8-12 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Klippeterreng og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**150 × 70 × 100 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**23-28 °C**
Varmeplass	**38-42 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**5-7 °C** 8-10 uker
Kosthold	**Insekter, frukt og mark/snegler**
Holdes	**Parvis eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**5-20 egg**
Kull per år	**1-3**
Inkubasjon	**80-85 dager** ved 27-28 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Lacerta trilineata er den største øglen i den europeiske gruppen av grønne øgler. Voksne dyr blir 40-60 cm, og kroppen alene måler opptil 17 cm. Dyr i fjellet når sjelden over 50 cm, mens dyr i lavlandet kan bli opptil 60 cm. Hunner er typisk 45-50 cm og hanner omtrent 55 cm. Halen utgjør omtrent to tredjedeler av lengden og kan kastes av ved fare.

Voksne dyr er grønne med mange fine svarte flekker, som hver dekker en del av en ryggskjell. Huden mellom skjellene er oftest mørk. Det er blå farge på sidene av halsen og på flankene, sjeldnere på strupen, men aldri mørk ultramarin. Ungene har mer tydelig tegning med lyse striper og flekker, ofte med en lys, uavbrutt stripe midt i nakken, men tegningen varierer mye: fra nesten uten tegning til flekker eller lengdestriper. Hunner får en turkis farge på hodet når de er omtrent to år, og den er tydeligst i paringstiden.

Arten varierer mye i form og farge, og det beskrives flere underarter, blant andre *L. t. major* i vest, *L. t. polylepidota* på Kreta og *L. t. hansschweizeri* på Kykladene. Artsnavnet betyr tre linjer, selv om linjene ikke ses hos mange dyr.

Dyret er raskt, sky og territorialt og krever et stort terrarium. Det er ikke et dyr til håndtering.

Utbredelse og leveområde

Lacerta trilineata lever på Balkanhalvøya og øyene i Det joniske hav og Egeerhavet: i Nord-Makedonia, Bulgaria, Serbia, Hellas (Peloponnes, det østlige fastlandet øst for Pindos, Kreta og mange øyer), Kroatia, Montenegro, Bosnia-Hercegovina og Albania.

Formene i vest (vest for Pindos, Korfu og Paxos samt langs Adriaterhavet) regnes til *L. t. major*, formene på Kreta og Kythira til *L. t. polylepidota* og formene på øyer i Kykladene til *L. t. hansschweizeri*. Funn på Limnos er tvilsomme. Bestander i Tyrkia ble tidligere regnet til arten, men føres nå som selvstendige arter, bl.a. *Lacerta media* og *Lacerta diplochondrodes*.

> **Naturlig utbredelse:** Nord-Makedonia, Bulgaria, Serbia, Hellas, Kroatia, Montenegro, Bosnia-Hercegovina og Albania.

LEVEOMRÅDE

Lacerta trilineata lever på varme, tørre og solrike steder med tett dekke: middelhavskratt, klippeskråninger, sandkyster, åkrer og beitemark, plantasjer og landsbyhager. Dyrene ferdes på bakken, mellom steiner og opp i busker og lave trær.

Arten finnes fra lavlandet opp i fjellet, men dyrene i høyden blir mindre. I Hellas strekker paringstiden seg fra april til juli, og dyrene blir kjønnsmodne når kroppen uten hale måler omtrent 8 cm. Aktive dyr i naturen har en kroppstemperatur på 31-32 °C. Vinteren tilbringes i skjul i jorden eller mellom steiner.

Stell

TERRARIET

Lacerta trilineata er en stor og aktiv øgle som krever et stort terrarium. Et par eller en hann med to-tre hunner skal ha minst 150 × 70 × 100 cm (lengde × bredde × høyde), og større er alltid bedre. Høyden er viktig, fordi dyret klatrer i greiner og på bakveggen. Om sommeren kan dyrene med fordel flyttes til et utendørs terrarium eller en inngjerding i full sol.

Bunnen er vasket sand i et lag på 5-15 cm. Innred med korkbark, greiner, store flate steiner og stabile solplasser, og plant bare robuste planter eller bruk kunstige. Lag gjerne flere skjul i begge ender. Bakveggen kan kles med bark. Lokket må være tett og av trådnett.

Hold én hann sammen med en eller flere hunner. Flere hanner kan sjelden holdes sammen, og det må alltid være mulighet for å skille dyrene. Dyr som har vokst opp sammen, tåler hverandre best. Hunner som skal legge egg, må ha en dyp, lett fuktig sandflekk til reirgraving.

TEMPERATUR

Lacerta trilineata er et solelskende dyr. Under spotten skal solplassen nå en overflatetemperatur på 38-42 °C, målt med et infrarødt termometer; med en kraftig spot ligger solplassen omtrent 30 cm under lampen. I den nedre delen av terrariet er det omtrent 23 °C, slik at dagtemperaturen ligger på 23-28 °C. Nattemperaturen er ikke kjent; 15-20 °C passer til et temperert klima og en kjølig stue. Dyret må ha en tydelig gradient fra varm til kjølig og kunne trekke seg ned i kjøligere områder.

Belysningen følger årstiden: lysrørene slås på 8-12 timer, og spotten slås på 3-5 timer midt på dagen. Fallende og stigende dagslengde etterligner årstidene.

Vinterdvale anbefales og er forutsetningen for avl. Bare friske, velnærte dyr uten parasitter sendes i vinterdvale; syke, magre og nylig anskaffede dyr holdes våkne. Veg dyret og få avføringen undersøkt før nedtrappingen. Dagslengde og temperatur senkes gradvis, og siste måltid gis minst to til tre uker før dvalen. Dyret hviler omtrent to måneder ved 5-7 °C i en kasse eller et kjøleskap uten fryser, med lett fuktig, ikke vått underlag og to uavhengige termometre. Kassen må være gnagersikker. Lar en kald vinterdvale seg ikke gjennomføre, kan dyret i stedet hvile noen uker i terrariet med slukket lys. Etter dvalen heves temperaturen gradvis, og dyret får vann først. Se også temaet om vinterdvale.

Les mer: Varme og temperatur Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Lacerta trilineata kommer fra tørre, solrike levesteder, og luftfuktigheten ligger på 40-60 %. God ventilasjon er viktigere enn fukt.

Sett frem en lav, stabil vannskål og skift vannet daglig. Sprøyt planter og steiner lett om morgenen, slik at dyret kan slikke dråpene. Underlaget skal være tørt med en lett fuktig sone under skjul og ved redestedet, der hunnen kan legge egg.

LYS OG UVB

Lacerta trilineata soler seg mye og krever kraftig lys og UVB. Utendørs kommer UVB fra sola. Innendørs brukes et T5 HO-rør for Ferguson-sone 3 over solplassen, slik at UV-indeksen er 3-5 ved hodet, kombinert med en metallhalogenspot til lys og varme. Bruk en UV-måler, og bytt rørene etter produsentens anvisning. Glass stopper UVB, så rør må sitte inne i terrariet.

Dagslengden følger årstiden: omtrent 12 timer om sommeren, fallende og stigende ved overgangene til og fra vinterdvale. Dyr som ikke får naturlig sollys, må ha UVB hver dag.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Lacerta trilineata er først og fremst en insekteter, men tar også snegler, små øgler og jevnlig frukt og blomster. Fôret er sirisser, gresshopper, sommerfuglarver, nattsvermere, store kakerlakker, kjempemelorm og meitemark. Tilby et variert kosthold og gjerne litt myk, søt frukt en gang imellom. Frosne og tinte gresshopper eller sirisser kan supplere, men de må være helt tint og ha romtemperatur, og de gis med pinsett.

Knust sepiaskall drysses på bunnen, og et multivitaminpreparat gis omtrent en gang i uken. Unger kan få vitaminer i drikkevannet de første ukene. Hunner skal ha ekstra kalk, fordi de legger mange egg.

Voksne tilbys fôr annenhver dag i den aktive sesongen, og unger daglig. Overfôring må unngås, og dyret fettes opp før vinterdvalen.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Lacerta trilineata er sky og rask. Hannene forsvarer territoriet sitt kraftig, og et underlegent dyr kan ikke unngå en sterkere hann i et terrarium. Det er derfor viktig å sette gode par eller grupper sammen, og det er en fordel hvis dyrene venner seg til hverandre som unger. Hold ikke to hanner sammen. En hann med tre hunner fungerer best og er også gunstigst for avl.

Et nytt dyr gjemmer seg og er våkent. Fôring med pinsett gjør dyret rolig. Unngå å gripe tak i det, for halen kastes av ved stress og vokser bare delvis ut igjen. Hold ikke arten sammen med andre arter.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen er større enn hunnen: omtrent 55 cm mot 45-50 cm. Hunner får turkis hodefarge etter andre leveår, mest tydelig i paringstiden. Hos unger er kjønnet vanskelig å se.

Alderen ved kjønnsmodenhet er ikke dokumentert. Dyrene blir kjønnsmodne når kroppen uten hale måler omtrent 8 cm. Sett bare friske, fullvoksne dyr i avl.

PARRING

Paringen følger vinterdvalen. Før paringen pruster hannen luft ut i støt og gjør seg stor med nakke og flanker. Paringen skjer i løpet av våren og forsommeren. Hannen tar tak i hunnen med munnen under paringen.

Hold én hann med flere hunner. Er en hunn såret etter paringen, skilles hun fra hannen. Det må alltid være mulighet for å skille dyrene.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger opptil tre kull i året med 5-20 egg per kull, oftest 8-10. Store kull har små egg på omtrent 1 g, og små kull har større egg på omtrent 1,5 g. Eggene graves ned i sand på et sted som holdes lett fuktig, og eggleggingen skjer som regel om natten. Gi hunnen minst ett redested med dyp, lett fuktig sand.

INKUBASJON

Eggene flyttes forsiktig fra redet til en inkubator og må ikke vendes. Marker oversiden med blyant. Bruk vermikulitt i middels grovhet blandet 1:1,5 etter vekt med vann (f.eks. 40 g vermikulitt og 60 g vann) i en plastbeholder med små lufthull, og press små fordypninger i mediet til eggene. Ved 27-28 °C klekkes eggene etter 80-85 dager. Beholderen veies ukentlig, og vanntapet

erstattes ved å dryppe vann på mediet, ikke på eggene.

Les mer: Inkubasjon av egg

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er sky og tilbys de minste insektene, drysset med kalk og vitaminer. Vitaminer kan gis i drikkevannet de første ukene. Oppdrett ungene i et eget terrarium med sand, skjul og en lav vannskål. Gi dem UVB hver dag. Ungene varierer mye i tegning og kan være nesten ensfargede, flekkete eller lengdestripete.

Sorter ungene etter størrelse, slik at de små ikke taper kampen om fôret. Første vinter får bare friske, velnærte unger vinterdvale; de andre holdes våkne.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes for lite varme og UVB, ensidig fôr, for lite plass eller for mye konkurranse mellom dyrene. De typiske er:

- Beinskjørhet ved manglende UVB og kalk. Gi UVB, og dryss fôret.
- Sår etter kamper og paring. Skill dyrene ved sår.
- Tap av halen ved stress. Den vokser bare delvis ut.
- Innvendige parasitter. Nye dyr holdes i karantene, og en avføringsprøve tas før vinterdvalen.
- Midd og flått, særlig utendørs.
- Dårlig vinterdvale hos syke eller magre dyr. Hold dem våkne og fôret.
- Eggleggingsproblemer hvis det ikke er et egnet redested.

Et friskt dyr har klare øyne, fyldig hale og god appetitt. Søk veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret ikke spiser, går ned i vekt eller er sløvt.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.